HALSZKA GÓRNY
halszka.gorny@ijp.pan.pl
ORCID: 0000-0002-2440-4697
Instytut Języka Polskiego PAN
Kraków, Polska

https://doi.org/10.17651/ONOMAST.68.20
Onomastica LXVIII, 2024
PL ISSN 0078-4648

INTERNETOWY SŁOWNIK NAZWISK W POLSCE — HISTORIA, PRZYSZŁOŚĆ, ODBIÓR SPOŁECZNY

Słowa tematyczne: nazwisko, słownik internetowy, kontynuacja projektu, zainteresowanie społeczne

1. UWAGI WSTĘPNE

W latach 2014–2019 (2021) w Instytucie Języka Polskiego PAN w Krakowie realizowany był projekt „Najczęstsze nazwiska w Polsce — współczesność i historia. Słownik elektroniczny" (w ramach Narodowego Programu Rozwoju Humanistyki), którego wynikiem jest bezpłatny i ogólnodostępny antroponomastykon „Internetowy słownik nazwisk w Polsce" (skrót: ISNP, https://nazwiska.ijp.pan.pl/). Zawiera on ok. 30 tys. najczęstszych form nazwisk i cieszy się ogromnym zainteresowaniem w kraju i za granicą. Wychodząc naprzeciw oczekiwaniom społecznym, niektóre z jego autorek (Katarzyna Skowronek, Halszka Górny, Małgorzata Magda-Czekaj) zdecydowały się na kontynuację prac nad projektem.

Celem tego tekstu jest przedstawienie najważniejszych założeń słownika i planów dotyczących jego rozbudowy, a przede wszystkim przybliżenie zagadnienia związanego z postrzeganiem słownika przez społeczeństwo (głównie na podstawie niezwykle licznych e-maili kierowanych do autorek onomastykonu i danych statystycznych dotyczących m.in. liczby użytkowników słownika czy najczęściej wyszukiwanych nazwisk).

This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution-NoDerivatives 4.0 International (CC BY-ND 4.0) License (https://creativecommons.org/licenses/by-nd/4.0/), which permits copying and redistribution, commercial and non-commercial, provided that the article is properly cited.
© Copyright by Instytut Języka Polskiego PAN, Kraków 2024.
Publisher: Institute of Polish Language, Polish Academy of Sciences
[Wydawca: Instytut Języka Polskiego Polskiej Akademii Nauk]

2. OGÓLNE INFORMACJE O SŁOWNIKU

Zanim omówione zostanie zagadnienie odbioru słownika i kolejne etapy prac zmierzających do rozszerzenia leksykonu o następne nazwiska, wskazane zostaną najważniejsze cele i założenia onomastykonu oraz elementy składające się na strukturę artykułu hasłowego (zob. Skowronek i in., 2018, s. 299–314).

Projekt zgodnie z zamierzeniem stanowi chronologiczną kontynuację leksykograficznych opracowań nazwisk na ziemiach polskich, takich jak „Słownik staropolskich nazw osobowych" (Taszycki, 1965–1987) i „Antroponimia Polski od XVI do końca XVIII wieku" (Cieślikowa i in., 2007–2016), zawierających odpowiednio nazwy z okresu staropolskiego i średniopolskiego. Zbiór nazwisk używanych współcześnie w Polsce obejmuje ok. 400 tys. jednostek nazewniczych. Opis wszystkich nazw przekraczał możliwości sześciu osób pracujących pierwotnie przy projekcie[1], dlatego postanowiono opracować ok. 30 tys. nazwisk o najwyższej częstości występowania, mając na uwadze, że posługuje się nimi aż ok. 75–80% ludności kraju (Skowronek i in., 2018, s. 301). Zgodnie z koncepcją zrealizowanego projektu ISNP stanowi pewną całość (jednak z możliwością dalszego rozszerzania i uzupełniania o nowe artykuły hasłowe), mimo że nie obejmuje pełnego materiału nazewniczego. Leksykon uwzględnia dane frekwencyjne z 2014 roku, są one zatem bardziej aktualne niż te, które były podstawą dziesięciotomowego „Słownika nazwisk współcześnie w Polsce używanych" (Rymut, 1992–1994), obejmującego wszystkie nazwiska mieszkańców Polski według bazy PESEL z 1990 roku. ISNP to kompendium antroponimiczne pomyślane tak, aby miało „walory w zakresie merytorycznym (językoznawczym/onomastycznym), poznawczym (popularyzatorskim) i był[o] ważne dla międzynarodowej współpracy naukowej" (Skowronek i in., 2018, s. 301). Opracowanie struktury artykułu hasłowego i wypełnienie jej odpowiednimi treściami miało odpowiadać temu założeniu, słownik miał być zbliżony do innych realizowanych w Europie (w Niemczech, Szwajcarii, Holandii itp.) projektów zmierzających do stworzenia elektronicznych baz nazwisk. Zespół autorski był przekonany, że leksykon będzie służyć nie tylko językoznawcom/badaczom, ale także wszystkim, którzy interesują się pochodzeniem, budową, frekwencją i geografią nazwisk. Autorki nie przewidziały jednak skali owego zainteresowania (liczna korespondencja, problemy ze zbyt obciążonymi liczbą wejść serwerami, rozgłos medialny). Dla wielu osób słownik ten stał się jednym z najważniejszych, łatwo dostępnych źródeł informacji o konkretnym nazwisku. Stąd niezadowolenie tych użytkowników,

[1] ISNP został opracowany przez Barbarę Czopek-Kopciuch, Halszkę Górny, Małgorzatę Magdę-Czekaj, Elenę Palinciuc-Dudek, Katarzynę Skowronek i Elżbietę Supranowicz.

którzy nie rozumieją, dlaczego nie zostały opracowane wszystkie nazwiska. Wiele uwag, opinii, próśb o uzupełnienia nazwisk zawartych w korespondencji wynika z niezaznajomienia się nadawców listów (e-maili) z koncepcją słownika.

Jakie zatem informacje może odnaleźć czytelnik tego antroponomastykonu? W rozbudowanej strukturze artykułu hasłowego wyodrębnić można kilkanaście elementów: 1) tytuł artykułu hasłowego (główna forma nazwiska); 2) współczesne i historyczne formy żeńskie; 3) dane frekwencyjne (liczba kobiet i mężczyzn noszących określone nazwisko oraz informacja o randze nazwiska na liście frekwencyjnej); 4) geografia nazwiska w Polsce (w 16 województwach oraz w 16 powiatach i 16 gminach z najwyższą frekwencją danego nazwiska w Polsce); 5) zapisy historyczne (cytat, rok i źródło poświadczenia); 6) pochodzenie, prawdopodobne etymologie oraz motywacje nazwiska; 7) formy słowotwórcze nazwiska (opis budowy słowotwórczej opatrywany jest komentarzem dotyczącym funkcji sufiksu w momencie powstania nazwy); 8) warianty nazwiska; 9) rozmieszczenie nazwiska poza Polską (na podstawie dostępnych stron internetowych poświęconych geografii i frekwencji nazwisk w poszczególnych krajach, głównie Europy Zachodniej); 10) informacje specjalne (np. objaśnienia struktury nazwisk obcego pochodzenia); 11) strony internetowe (o charakterze genealogicznym, herbarzowym, rodzinnym, historycznym i in.); 12) literatura dotycząca nazwiska. Wykaz źródeł wykorzystanych przy opracowywaniu artykułów hasłowych (w zakresie poświadczeń źródłowych, pochodzenia nazwiska i jego wariantów, w tym form innojęzycznych, zwłaszcza wschodniosłowiańskich i germańskich) został zamieszczony na stronie internetowej onomastykonu w zakładce „O słowniku/Źródła”. Lista ta jest stopniowo uzupełniana (zob. Skowronek i in., 2018, s. 305–312; https://nazwiska.ijp.pan.pl/). Słownik łączy w sobie cechy opracowania naukowego i popularyzatorskiego.

3. SPOŁECZNO-MEDIALNY ODBIÓR „INTERNETOWEGO SŁOWNIKA NAZWISK W POLSCE”

3.1. Dane statystyczne dotyczące aktywności użytkowników ISNP

Niezwykłe zainteresowanie informacjami zawartymi w słowniku nazwisk potwierdzają raporty zawierające dane statystyczne. Dotyczą one m.in. liczby użytkowników leksykonu, wyszukiwanych haseł podczas jednej odsłony, częstości odwiedzin strony czy państw, z których pochodzą zainteresowani.

W pierwszym pełnym roku funkcjonowania słownika w otwartym dostępie (czyli w 2022) liczba użytkowników słownika zbliżyła się do miliona; większość stanowili tzw. nowi użytkownicy, którzy jednorazowo odwiedzili stronę,

ok. 14% osób powracało do ponownego wyszukiwania nazwisk. W sumie odnotowano ponad 4,5 mln odsłon, podczas jednej sesji obejrzano ok. 3–4 stron, a średni czas poszukiwań wynosił ok. 3 minut. Największe zainteresowanie słownikiem miało miejsce w ostatnich trzech miesiącach 2022 roku, ale też w lutym i sierpniu. W 2022 roku ze słownika korzystali głównie mieszkańcy Polski (ok. 67%), a ponadto użytkownicy z takich krajów, jak: Wielka Brytania, Stany Zjednoczone, Niemcy, Francja, Kanada.

Dane za okres od 1 stycznia do 31 grudnia 2023 roku potwierdzają, że zainteresowanie nazwiskami i zapotrzebowanie na tego rodzaju informacje wciąż było wysokie. W tym czasie ze słownika korzystało 570 tys. osób, średni czas zaangażowania wynosił ok. 2 minut, wejść na stronę było 2,7 mln, a szczególną aktywność odnotować można było w lipcu i sierpniu. Ze słownika korzystali nie tylko mieszkańcy Polski (505 tys.), ale również Niemiec, Wielkiej Brytanii, Holandii, Stanów Zjednoczonych, Norwegii, Szwecji. W 2023 roku najczęściej przeglądano hasła dotyczące następujących nazwisk: *Nowak*, *Abel*, *Kowalski*, *Abramowicz*, *Lewandowski*, *Wójcik*. Należą one do grupy nazwisk o najwyższej frekwencji, tj. mają największą liczbę nosicieli (poza *Abel*).

Z raportu za okres obejmujący ostatnie trzy miesiące 2023 roku (od 1 października do 31 grudnia) wynika, że internauci najbardziej interesowali się, tak jak od początku roku, głównie nazwiskami: *Abel*, *Nowak*, *Kowalski*, *Abramowicz*, a w dalszej kolejności formami *Abraham* i *Tusk*. W tym czasie ze słownika korzystało 132 tys. osób. To głównie mieszkańcy Polski (121 tys.), a następnie Niemiec, Wielkiej Brytanii, Holandii, Stanów Zjednoczonych, Norwegii, Francji. Odnotować można 642 tys. odsłon słownika.

Bardziej szczegółowe dane, z ostatnich 31 analizowanych dni (od 1 do 31 grudnia 2023 roku), wskazują na dalszą aktywność użytkowników, tym razem w liczbie 50 tys. Średni czas zaangażowania wynosił ok. 2 minut, a strony odsłaniane były 240 tys. razy, głównie przez mieszkańców Polski (46 tys.). Ponownie wyszukiwano nazwiska: *Abel*, *Nowak*, *Kowalski*, *Tusk*.

Interesujące są także zestawienia pokazujące, którego dnia najwięcej osób poszukiwało informacji w słowniku. Wynika z nich, że takim dniem był 13 listopada 2022 roku, kiedy to odnotowano niemal 86 tys. użytkowników, którzy wyświetlili ponad 266 tys. stron. Drugim dniem z najwyższą frekwencją odwiedzin był 27 grudnia 2022[2]. Wówczas ze słownika korzystało niemal 60 tys. osób. Średnio w ciągu miesiąca strony słownika przeglądane są przez 49 tys. osób, tygodniowo przez 19 tys., a aktywność dzienna to ok. 5 tys. użytkowników.

[2] W tym dniu pojawił się artykuł na portalu Interia („Skąd się wzięło twoje nazwisko?", 2022), a 26 grudnia został opublikowany wywiad z prof. K. Skowronek (Tomala, 2022).

3.2. Zainteresowanie medialne

Duży wpływ na popularność słownika z pewnością miały informacje o nim pojawiające się w mediach (prasa, radio, portale internetowe, YouTube, Facebook).

W lutym 2022 roku dziennikarka Magda Mołek na swoim kanale w serwisie YouTube przeprowadziła wywiad z Michałem Rusinkiem, literaturoznawcą, tłumaczem, pisarzem, profesorem Uniwersytetu Jagiellońskiego. W rozmowie zatytułowanej „Czy słowo rządzi światem?" autor książki „Podbipięta, czyli co się kryje w nazwiskach" zareklamował uruchomioną niewiele wcześniej stronę internetową omawianego tu słownika nazwisk (W MOIM STYLU Magda Mołek, 2022). W komentarzach pojawiły się głosy świadczące o natychmiastowym przystąpieniu słuchaczy do poszukiwania informacji o własnym nazwisku (nie zawsze z oczekiwanym skutkiem, gdyż słownik — co zostało podkreślone wyżej — nie zawiera wszystkich nazwisk).

Informacje o słowniku pojawiały się na różnych portalach internetowych, m.in. 27 grudnia 2022 w Interii („Skąd się wzięło twoje nazwisko?", 2022). Na stronie projektu „Genealogie znad dolnej Narwi i Bugu" w serwisie Facebook, poświęconego badaniom genealogicznym i genetycznym, w jednym z postów (z 12 maja 2023 roku) polecona została strona ISNP m.in. jako źródło informacji statystycznych, z których korzystają również twórcy tego profilu.

Po niemal roku od udostępnienia ISNP dziennikarze zaczęli zwracać się bezpośrednio do autorek z prośbą o udzielenie wywiadu na temat antroponomastykonu. Tego zadania podjęła się prof. Katarzyna Skowronek, kierująca pracami nad słownikiem. W rozmowie z Ludwiką Tomalą, dziennikarką portalu Polskiej Agencji Prasowej „Nauka w Polsce", przybliżyła najważniejsze założenia słownika. W wywiadzie opublikowanym 26 grudnia 2022 roku podkreśliła, że do tej pory skatalogowano i objaśniono ok. 30 tys. nazwisk (Tomala, 2022). Prof. Skowronek udzieliła również wywiadu dla Radia Kraków, była gościem Marzeny Florkowskiej 14 kwietnia 2023 roku. W rozmowie zwrócono m.in. uwagę na następujące kwestie: nazwiska najczęstsze i najrzadsze, pochodzenie, motywacja i etymologia nazwisk. Słuchacze mogli też dowiedzieć się o istnieniu i koncepcji słownika internetowego zawierającego nazwiska najczęstsze (do frekwencji ok. 200 użytkowników), a także znaleźć wskazówki dotyczące korzystania z tego źródła (Florkowska, 2023).

Medialne zainteresowanie słownikiem wpłynęło zarówno na liczbę wejść na jego stronę internetową, a także na komentarze pojawiające się w Internecie i liczną korespondencję. Wśród wielu pozytywnych komentarzy i ciepłych słów pod adresem zespołu autorskiego znalazły się również mniej przychylne opinie, wynikające najczęściej z niewiedzy na temat zasad opracowania słownika.

3.3. Listy (e-maile) od użytkowników do autorek ISNP

Zaciekawienie ogólnodostępnym elektronicznym słownikiem nazwisk przełożyło się nie tylko na niezwykłą aktywność użytkowników mierzoną liczbą wejść na jego stronę internetową, ale także wpłynęło na liczbę listów, które kierowane były początkowo bezpośrednio do autorek słownika lub spływały licznie na adres e-mail Instytutu Języka Polskiego PAN, a następnie na nowo utworzony adres nazwiska@ijp.pan.pl. Na ten ostatni wpłynęły (od października 2022 roku) setki listów. Pokazuje to wyraźnie, że wiele osób, wśród których są prawdziwi pasjonaci, interesuje się historią swojej rodziny, prowadzi poszukiwania genealogiczne, a jednocześnie chce poznać pochodzenie własnego nazwiska (lub nazwisk osób z najbliższego otoczenia), które traktuje jako element tożsamości i dobro osobiste. Autorami listów są nie tylko mieszkańcy Polski, ale także innych krajów, m.in. Stanów Zjednoczonych, Kanady, Brazylii, Australii, Holandii.

W korespondencji poruszane są treści, które można pogrupować według kilku głównych problemów/tematów: prośba o objaśnienie pochodzenia nazwiska, zauważenie braku nazwiska w słowniku/prośba o uwzględnienie go w opracowaniu, uwagi/uzupełnienia dotyczące etymologii i motywacji lub innych elementów opisu nazwiska, jak również np. prośba o objaśnienie skrótów, wskazanie źródeł, aktualizację danych frekwencyjnych i geograficznych, uwzględnienie wszystkich powiatów i gmin w Polsce.

Zdecydowanie najwięcej próśb (nie zawsze z zachowaniem właściwej etykiety grzecznościowej) dotyczy objaśnienia i włączenia konkretnego nazwiska do słownika. Pojawiają się też pytania, dlaczego dana forma nie została uwzględniona i w jakich źródłach można odnaleźć informacje o określonym nazwisku:

„brak nazwiska (…)”;

„nie ma nazwiska (…)”;

„Czy jest możliwość opisania (…)? Niestety nie mogę ich odnaleźć na stronie, a jestem bardzo ciekawa historii”;

„Nie ma nazwiska (…) w waszych zasobach, jak można zdobyć informacje o tym nazwisku”;

„Ciekawi mnie jak umieszczaliście nazwiska w bazie, tzn. skąd je braliście?”;

„Czy jest szansa na sprawdzenie pochodzenia nazwisk”;

„Ze względu na brak nazwiska (…) piszę do państwa z prośbą o dodanie i zaktualizowanie go na stronie”;

„nie ma mojego nazwiska w bazie”;

„Proszę o sprawdzenie mojego rodowego nazwiska”;

„Bardzo proszę o dodanie do słownika nazwiska (…)”;

„W waszej bazie danych brakuje nazwiska (…). Czyżby nazwisko to zniknęło z bazy PESEL?”;

„Pochodzenie mego nazwiska (…)”;

„zauważyłem brak dwóch nazwisk (…)”;

„Moja mama z domu nazywała się (…). Nigdzie nie mogę znaleźć informacji o pochodzeniu tego nazwiska, skąd się wzięło, na jakich terenach Polski jest popularne etc. Proszę o informację”;

„Proszę o uwzględnienie w słowniku mojego nazwiska, tj. (…)”;

„szukałam swojego nazwiska i nie znalazłam”;

„brakuje nazwiska (…). Jak mam to odbierać”;

„w Państwa wykazie brakuje nazwiska mojego męża (…)”;

„Brakuje na waszej stronie nazwiska (…), a nie ma wątpliwości, że ja i moja rodzina istniejemy”;

„W wyszukiwarce nazwisk PAN brakuje mojego nazwiska”;

„brak nazwiska albo ja nie mogę znaleźć (…)”;

„jeśli prace nad opracowaniem nazwisk zostaną wdrożone, proszę zająć się również nazwiskiem (…). Niestety nie ma go na liście”;

„Dlaczego nie ma mojego nazwiska (…)?”;

„Proszę o wprowadzenie nazwiska (…)”;

„Chciałabym otrzymać wiadomość, jakie jest pochodzenie mojego nazwiska”;

„Mam nietypowe nazwisko i jestem ciekawa jego pochodzenia”;

„W spisie nie mogłem znaleźć nazwiska (…). Czy mógłbym prosić o wskazówkę jak je odszukać”;

„Bardzo proszę o zbadanie mojego nazwiska (…)”;

„Brakuje nazwiska (…) a żyjemy i mamy się dobrze”;

„poszukuję pomocy w odszukaniu nazwiska (…). Analizuję historię przodków i trudno mi odszukać (namierzyć) ślad tego nazwiska”;

„Dlaczego nie zrobicie listy najmniej popularnych nazwisk? Ja nazywam się (…). I z tego co wiem są tylko trzy osoby w Polsce o tym nazwisku”;

„jak można dodać nazwisko do waszego serwisu?”;

„Nie mam o to pretensji, ale zastanawiam się po prostu jak powstawał ten spis nazwisk. Proszę zwrócić uwagę, że nazwisko (…) pojawia się już w XVIII wieku (załącznik)”;

„Skąd pochodzi moje nazwisko i kim byli moi przodkowie”;

„Szukam osób o nazwisku (…)”;

„w zestawieniu nazwisk brakuje nazwiska (…). Osób o nazwisku (…) żyje w Polsce kilka, więc wypadałoby je również zamieścić w spisie”;

„czy doczekam się w Waszej bazie swojego nazwiska?”;

„a co z nazwiskiem (…)?”;

„Nie macie w swoim słowniku nazwiska (…)”;

„Chciałbym się dowiedzieć kiedy i gdzie po raz pierwszy pojawiło się moje nazwisko (…)”;

„interesuje mnie pochodzenie nazwiska (…), które jest moim rodowym nazwiskiem. Na Państwa stronie nie ma niestety żadnych informacji na ten temat”;

„Nazwisko (…) skąd pochodzi?”;

„proszę o wyjaśnienie mojego nazwiska”;

„Zainteresowała mnie Wasza strona, ale patrząc na olbrzymie zasoby nie myślałem, że czegoś zabraknie”;

„Pochodzenie nazwiska (…)”;

„podpowiadam, żeby umieścić nazwisko (…)”;

„A mojego nazwiska nie ma w tym waszym niby wielkim słowniku”;

„W Państwa wspaniałym katalogu brak mojego nazwiska panieńskiego, chociaż jest ono licznie reprezentowane w Bydgoszczy i w okolicach. Bardzo proszę się poprawić”;

„czy moje nazwisko jest jakieś wyjątkowe, ponieważ nie ma go w wykazie?”;

„nazwisko (…) skąd pochodzi i co oznacza”;

„Czy można u Was zamówić drzewo genealogiczne mojej rodziny?”.

Są i tacy, którzy jako argument przemawiający za umieszczeniem nazwiska w bazie podają „polskość”, „szlacheckość”, „lokalność” w odniesieniu do swojego nazwiska:

„Nasze rodowe nazwisko nie znalazło się w Bazie mimo nadania szlachectwa”;

„Bardzo proszę o informację, dlaczego baza nie zawiera mojego nazwiska. (…) To nazwisko szlacheckie (…) ”;

„Nie ma mojego nazwiska (…) w waszej bazie, pomimo że jestem potomkiem słynnego hetmana Czarnieckiego z hymnu narodowego”;

„Przeglądam słownik polskich nazwisk i nie ma mojego. Nazywam się (…) i jestem Polakiem z dziada pradziada”;

„Z ciekawości sprawdzałem swoje nazwisko w «Nazwiska w Polsce». Niestety nie ma, a od pokoleń mieszkamy w ojczyźnie”;

„Moje jest rzadkie, ale typowo polskie, więc czemu nie znalazło się w tej bazie?”.

Zdarza się, że nadawcy wyrażają wprost rozczarowanie brakiem nazwiska w onomastykonie:

„z przykrością odnotowałem brak informacji w państwa bazie o nazwisku szlacheckim (…)”;

„Przykro mi, że nie znalazłem mojego nazwiska”;

„Zwracam uwagę PAN, że na liście nazwisk nie znajduje się moje nazwisko, a należy do tych rzadszych (…) Uważam, że Wasz spis jest niekompletny i powinien być uzupełniony”;

„szkoda, że nazwisko (…) nie znajduje się w tym zbiorze, chętnie dowiedziałabym się co nieco”;

„nie znalazłem nazwiska, które ja noszę. Nad czym ubolewam”;

„Mnie tu nie ma i jest mi smutno”.

Obok mniej przychylnych uwag o słowniku otrzymujemy także listy, z których wynika, że zapotrzebowanie na tego typu opracowanie jest olbrzymie, wiele

osób docenia pracę włożoną przez zespół autorski w powstanie słownika i czeka na jego kontynuację:

„cieszę się, że taka strona jak Państwa istnieje";

„Przypadkowo weszłam na Państwa stronę. Jest bardzo interesująca";

„Ciekawy pomysł, aczkolwiek zakładam, że jest to losowa statystyka danych";

„Piękna robota. Brak jednak wszystkich nazwisk występujących w Polsce";

„Cieszę się, że prace nad słownikiem będą kontynuowane";

„Bardzo mi się podoba Państwa strona internetowa o nazwiskach. Dowiedziałem się bardzo dużo o nazwisku (…)";

„Dziękuję za wspaniałe dane";

„Świetny pomysł z tym słownikiem";

„Gratuluję opracowania, podziwiam wysiłek i włożoną pracę";

„Jestem pod dużym wrażeniem pracy włożonej w jego powstanie, a także samego efektu finalnego. Bardzo się cieszę, że taki słownik powstał i z całą pewnością korzysta (ewentualnie będzie korzystać) z niego wiele osób";

„Podziwiam ogrom pracy, jaki został włożony w ten projekt. Bardzo brakowało takiego opracowania";

„projekt jest bardzo ciekawy";

„Niesamowita publikacja, która z pewnością ułatwi wielu osobom poszukiwanie korzeni";

„Bardzo dziękuję za powstałe dzieło. Bardzo ciekawe. Przydatne. Gratuluję";

„muszę uczciwie przyznać, że jestem pod wielkim wrażeniem tworzonego przez panie słownika";

„Z przyjemnością skorzystałam z Państwa słownika nazwisk i wydaje mi się on bardzo interesującą inicjatywą".

Przytoczone wyżej wybrane fragmenty listów pokazują, jak duże jest zainteresowanie tym onomastykonem, ile osób poszukuje informacji o swoich korzeniach, ile emocji wywołuje słownik, często jedynie w związku z niezapoznaniem się ze wstępem do tego opracowania. Otrzymujemy wiele listów z formułkami typu:

„poszukuję nazwiska (…). Czekam na odpowiedź";

„chciałbym prosić o opinię (…)";

„proszę o opracowanie mojego nazwiska (…)";

„może ktoś sprawdzić moje nazwisko (…)";

„pochodzenie nazwiska (…)";

„poszukuję wszystkiego o nazwisku (…)";

„ciekawi mnie etymologia nazwiska (…)";

„proszę o napisanie również o moim nazwisku (…)";

„proszę nie zapomnieć o nazwisku (…)”;

„skąd się wzięło nazwisko (…)”;

„czy możecie mi Państwo pomóc z moim nazwiskiem (…)?”;

„chciałabym poznać genezę mojego nazwiska (…), nazwiska mojej mamy (…) oraz moje obecne nazwisko (…)”;

„od czego pochodzi moje nazwisko (…)”;

„W spisie nie znalazłam nazwiska (…). Czy jest możliwość czegoś bliżej się dowiedzieć”.

Nadawcy listów są również bardzo wyczuleni na podawane w słowniku dane frekwencyjne i geograficzne. Niejednokrotnie proszą o ich aktualizację. Jednak zgodnie z zasadami opracowania słownika frekwencja podawana jest na podstawie bazy PESEL z 2014 roku, a geografia nazwisk wskazywana jest jedynie w 16 powiatach i 16 gminach (z najwyższą częstością występowania danego nazwiska). Mimo to otrzymujemy sporo listów z uwagami dotyczącymi (nie)występowania nazwiska w określonym powiecie czy gminie, np.:

„Mają Państwo chyba bardzo nieaktualne dane, ponieważ w woj. wielkopolskim, w pow. poznańskim, w gminie Puszczykowo są jeszcze 4 osoby (…)”;

„nazwisko (…) nie zostało odnotowane w pow. sławieńskim”;

„nie został wyszczególniony powiat konecki woj. świętokrzyskie”;

„noszę dumnie nazwisko (…) od 60 lat mieszkam w mieście Mielec, a w waszym opracowaniu nie widnieje to miasto ani gmina ani powiat”;

„niestety nie ma mnie w mojej gminie, powiecie. Jest nas dwoje o tym nazwisku”;

„Prośba o aktualizację Waszej bazy danych. Od 20 lat wraz z rodziną mieszkam w Rzeszowie. Wasza wyszukiwarka nie wskazuje wyników dla nazwiska (…) w tej lokalizacji”;

„wasza baza nazwisk w jaki sposób jest aktualizowana? Bo całe życie ja i nie tylko ja mieszkam w Elblągu, a nie ma słowa że w tym mieście występuje nazwisko (…)”.

W korespondencji zawarte są także dokładne wyliczenia użytkowników nazwiska w danym miejscu zamieszkania i prośba o uwzględnienie wszystkich osób w opracowaniu:

„Jest nas dziesięcioro. Moja żona i ja (2), starszy syn z żoną i 2 synami (4) oraz młodszy syn z żoną i dwiema córkami (4). (…) W danych statystycznych podana jest liczba 9. Kogo pominięto?”;

„do spisu można dodać dwie osoby (…) woj. mazowieckie, pow. Sokołów Podlaski (…)”;

„w państwa danych dotyczących występowania nazwiska (…) w poszczególnych gminach brak gmin Wąsosz i Jemielno. W gminie Jemielno mieszkają 3 osoby (…). A w gminie Wąsosz (…) kolejne 4 osoby”.

O tym, jak ważne dla użytkowników są noszone przez nich nazwiska, a także jak wiele informacji są w stanie zgromadzić o pochodzeniu nazwiska, ale i o historii rodziny, prowadząc kwerendy źródłowe, genealogiczne, onomastyczne, przekonują e-maile, w których np. polemizują z podaną w słowniku etymologią/motywacją nazwiska, całkowicie ją odrzucają lub proponują wprowadzenie uzupełnień, odwołując się do tradycji rodzinnej, informacji uzyskanych od starszych członków familii. W słowniku np. nazwisko *Izbicki* objaśnione jest jako pochodzące od n. m. *Izbica*, *Izbice*, a w liście pojawia się sugestia o możliwym pochodzeniu także od n. m. *Izbicko* lub od rzeczownika *izba*. Natomiast zdaniem innych nadawców nazwisko *Kąkolewski* należy też łączyć z nieuwzględnioną w onomastykonie n. m. *Kąkolewnica* w woj. lubelskim, a *Pepliński* z n. m. *Peplin* na Kaszubach. Autor kolejnego listu nie zgadza się, że nazwisko *Saniewski* motywowane było n. m. *Szaniawa*, dziś *Szaniawy*, uważając, że pochodzi ono od miejscowości *Sanie-Dąb* w woj. podlaskim, co jego zdaniem potwierdza geografia występowania nazwiska (najczęstsze na Podlasiu — dop. H.G.) i udokumentowana genealogia szlachecka. Dostajemy także podpowiedzi dotyczące niepolskiego pochodzenia danego nazwiska, np. zinterpretowane jako niejasne nazwisko *Czekierda* ma mieć korzenie węgierskie (w rodzinie istnieje przekaz, że Czekierdowie przybyli do Polski z królem Batorym). Inna osoba nie zgadza się z niemieckim pochodzeniem nazwiska *Lachor*, a kolejny respondent sugeruje ormiańską genezę nazwiska *Bołoz* lub jego pochodzenie od biblijnej postaci *Booz.* W jednym z listów nadawca domaga się usunięcia z leksykonu swojego nazwiska, które — jego zdaniem — ma szlachecki rodowód, nie godzi się na jego publiczne udostępnianie i rozpowszechnianie.

Osoby zainteresowane pochodzeniem własnych nazwisk przesyłają skany różnych źródeł, a także zapraszają do odwiedzania stron internetowych poświęconych historii swojej rodziny. Czytamy wszystkie listy i analizujemy propozycje ich nadawców, ale tylko część uzupełnień (ze względów merytorycznych) będzie stopniowo wprowadzana do słownika.

4. „INTERNETOWY SŁOWNIK NAZWISK W POLSCE” — KONTYNUACJA

Ze względu na ogromne zainteresowanie słownikiem jego autorki zdecydowały się na wznowienie prac nad projektem. W 2023 roku złożony został wniosek grantowy. Do czasu ogłoszenia wyników prace nad tym antroponomastykonem prowadzone będą w ramach działalności statutowej Instytutu Języka Polskiego PAN. W ciągu najbliższych kilku lat, głównie w ramach projektu grantowego, planowane jest zwiększenie liczby artykułów hasłowych o 20 tys. nazwisk

o średniej frekwencji, tj. do ok. 100 użyć, a także stopniowe wprowadzanie uzupełnień. Dotyczą one m.in. literatury onomastycznej, źródeł historycznych zawierających zapisy nazwisk, linków do internetowych słowników nazwisk w krajach europejskich (nieujętych w ISNP). Planowane jest również uwspółcześnienie i uzupełnienie danych statystyczno-frekwencyjnych. W tym celu wykorzystane zostaną informacje zawarte w bazie PESEL z 2024 roku, a także dane dotyczące frekwencji nazwisk w powiatach i gminach innych niż uwzględnione do tej pory w ISNP. Uzupełniane będą informacje etymologiczno-motywacyjne m.in. na podstawie najnowszych opracowań. Wszystkie te kryteria są niezwykle istotne dla odbiorców ISNP, zwłaszcza dla tych użytkowników, którzy na podstawie informacji zawartych w słowniku próbują odtworzyć historię własnego nazwiska.

5. PODSUMOWANIE

Przedstawione cząstkowe statystyki, odzew medialny, setki maili kierowanych do zespołu autorskiego potwierdzają duże zainteresowanie „Internetowym słownikiem nazwisk w Polsce" (ISNP). Onomastykon służy nie tylko językoznawcom, historykom, ale i badaczom amatorom. Może być wykorzystywany do badań onomastycznych, historycznych, regionalnych, etymologicznych, gramatycznych, statystycznych, genealogicznych. Nie do przecenienia jest jego rola w popularyzacji wiedzy o nazwisku jako kategorii proprialnej i dobru społeczno-kulturowym. Znaczne zwiększenie liczby haseł o nazwiska o średniej oraz niskiej frekwencji spowoduje, że swoje nazwisko odnajdzie w nim ok. 95% Polaków, a sam słownik będzie największym (liczącym ok. 50 tys. nazwisk) internetowym antroponomastykonem o charakterze naukowo-popularyzatorskim. Należy jednak mieć na uwadze, że w dalszym ciągu nie wszyscy odnajdą swoje nazwisko w słowniku. Do opracowania pozostanie jeszcze wiele tysięcy nazwisk.

LITERATURA

Cieślikowa, A. i in. (red.). (2007–2016). *Antroponimia Polski od XVI do końca XVIII wieku* [The anthroponymy of Poland from the 16th to the end of 18th century] (T. 1–6). Kraków: Lexis.

Czopek-Kopciuch, B., Górny, H., Magda-Czekaj, M., Palinciuc-Dudek, E., Skowronek, K., Supranowicz, E. (b.d.). *Internetowy słownik nazwisk w Polsce* [Internet dictionary of surnames in Poland]. Instytut Języka Polskiego PAN. https://nazwiska.ijp.pan.pl/

Florkowska, M. (2023, 14 kwietnia). Ponad 400 tysięcy form nazwisk w Polsce [More than 400,000 forms of names in Poland] [Audycja radiowa]. *Radio Kraków*. https://www.radiokrakow.pl/audycje/ponad-400-tysiecy-form-nazwisk-w-polsce/

Genealogie znad dolnej Narwi i Bugu. (2023, 12 maja). *Czy Rasińscy powinni nosić spódnice?* [Should the Rasinskis wear skirts?] [Post]. Facebook. https://www.facebook.com/photo?fbid=552370463738630

Rymut, K. (1992–1994). *Słownik nazwisk współcześnie w Polsce używanych* [Dictionary of surnames used today in Poland] (T. 1–10). Kraków: Instytut Języka Polskiego PAN.

Skąd się wzięło twoje nazwisko. Łatwo to sprawdzisz [Where did your name come from. You can easily check it]. (2022, 27 grudnia). *Interia*. https://kobieta.interia.pl/porady/news-skad-sie-wzielo-twoje-nazwisko-latwo-to-sprawdzisz,nId,6328683

Skowronek, K., Czopek-Kopciuch, B., Górny, H., Magda-Czekaj, M., Palinciuc-Dudek, E., Supranowicz, E. (2018). Najczęstsze nazwiska w Polsce — współczesność i historia. Słownik elektroniczny. Stan badań nad projektem [The most popular surnames in Poland — past and present. E-dictionary. Progress report]. *Onomastica*, *62*, 299–314. https://doi.org/10.17651/ONOMAST.62.16

Taszycki, W. (red.). (1965–1987). *Słownik staropolskich nazw osobowych* [Dictionary of Old Polish personal names] (T. 1–6; T. 7: *Suplement*, oprac. pod kier. M. Malec). Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich.

Tomala, L. (2022, 26 grudnia). Językoznawczyni: w Polsce jest ponad 400 tys. form nazwisk, opisałyśmy około 30 tys. najpopularniejszych [Linguist: there are over 400,000 forms of surnames in Poland, we have described about 30,000 of the most popular ones]. *Nauka w Polsce*. https://naukawpolsce.pl/aktualnosci/news%2C94822%2Cjezykoznawczyni-w-polsce-jest-ponad-400-tys-form-nazwisk-opisalysmy-okolo-30

W MOIM STYLU Magda Mołek. (2022, 8 lutego). Czy słowo rządzi światem? Michał Rusinek [Does the word rule the world? Michał Rusinek] [Video]. *YouTube*. https://www.youtube.com/watch?v=kKhILOKaiGc

SUMMARY

INTERNET DICTIONARY OF POLISH SURNAMES — HISTORY, FUTURE, PUBLIC PERCEPTION

The article outlines the most important goals and objectives of the "Internet dictionary of surnames in Poland" (ISNP), emphasizing its role in disseminating surname knowledge. It delineates the components comprising the structure of the entry article and presents plans to expand the anthroponomasticon by incorporating additional surnames based on their diminishing frequency of use. However, attention was paid primarily to the public reception of the dictionary, presenting statistical insights into user activity, discussing the issues raised in correspondence (e-mails) directed to the author's team, as well as the significant media interest in the dictionary of surnames.

Keywords: surname, online dictionary, project continuation, public perception